

Ýüzük kampaniýasy

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 24 января, 2025

Ýüzük kampaniýasy YÜZÜK KAMPANIÝASY

1960-nyj ýylyň awgust aýy. Moskwa...

Žurnalistler Ömer Sami Joşar, Orhan Karaweli bilen edebiýat taryhcysy Fahir Iz dagy türk edebiýaty boýunça geçirilýän konferensiýa gatnaşmak üçin bu şäherdedi...

Sürgündäki Nazym Hikmet syrkawdy. Ýöne ol ýarawsyzdygyna garamazdan Türkiýeden gelen myhmanlary görmek üçin şygryýet duşuşygyyna gitdi we bir goşgusyny dünýäniň çar künjünde bolşy ýaly ýene-de türkçe okady...

Türkiýeli myhmanlary bilen gürrüňdeş bolanda, Nazym Hikmetiň ünsüni myhmanlarynyň barmagy çekdi! Hiç biriniň barmagyda nika ýüzüginiň ýokdugyny görende: "Eýgilikmi, indi Türkiýämde ýüzük dakylanokmy?" diýip sorady.

Gürrüň berdiler:

«- 27-nji maýdaky harby döwlet agdarlyşygyndan soñ 1960-nyj ýylyň 8-nji iýununda «Gazna kömek we puluň gymmatyny artdyrmaq üçin» Stambulyň 1-nji tankçylar batalýonynyň ofiserleri we olaryň aýallary «Ýüzük bagışlama» kampaniýasyny başlatdy. Ildeşlerimiz döwlet býužetine gatanç üçin haýyr-sahawat mobilizasiýasyna gatnaşdy. Bizem ýüzüginiz bagış etdik...»

Nazym Hikmet şondan bir ýyl öň Wera Tulýakowa bilen nikalaşypdy. Şahyr barmagyndaky nika ýüzügini çykaryp, Fahir Ize uzatdy.

Fahir Iz gümrükden geçende ýüzüksiz geçendiklerini, yzyna gaýdanda ýüzükli geçirip bilmejekdiklerini aýtdy...
Muny näme sebäpli ýazandygymy aýtjak, ilki käbir maglumatlary dykgatyňza ýetirmesem bolmaz:

• **DÜÝNI BILMEK**

Kaime – ilkinji osmanly banknoty, kagyz puly.

Osmanly 1840-njy ýylда kaimäni çykaryp, başyna «bela» satyn aldy, ol hazır başymyzdan geçirýänlerimiziň birmeňzeşini düýn başyndan geçirdi! Turuwbaşdan berilen prosent jedelli boldy. Inflýasiýa, nyrlarylaryň ýokarlanmagy ýaly kaimäniň sebäp olan detallaryna girjegem däl...

Prosent belasyndan gutulmak üçin kaimäni hereketden aýyrmak meselesi orta atyldy. Soltan Abdylmejit emeldarlaryny ýanyna çagyrdy. Sadrazam (baş wezir), şeýhulyslam (baş müfti), nazyrlar (wezirler) mejbury kömek (iane-i umumiýye) çykarylmagyna karar berdi.

Ianäniň toplanmagyna ilkinji bolup Stambuldaky döwlet işgärlerinden başlandy. Ianeler peýderpeý gazna geldigisaýy, kaime dolanşykdan çekiliп ýakyldy. Bu proses 1862-nji ýyla çenli dowam etdi. Ýagny, döwletiň ýalňyş ykdysady maksatnamasynyň zyýany işgärlere doldurdyldy. Munuň bilenem gutaranok.

Soltan Abdylezize garşıy döwlet agdarlysygy boldy. Myrat V aklyndan azaşdy. Abdylhamyt II häkimiýet başyna geldi.

Osmanly agyr ykdysady krizisden çykjak bolup, 1876-njy ýylда ikinji gezek kaime çykarmaga başlady. Bu gezek banknotdan jogapkär edara iňlis-fransuz şärikdeşligindäki «Osmanly» bankydy. Üç million liralyk kaime emissiýasyna karar berildi. Az wagtda limit 16 milionna ýetdi.

Bu ykdysady maksatnama-da ýöremedi. Kaime bahanasy bilen meýletin kömek puly toplandy: **İane-i harbiýe...**

Munuň bilenem gutarmady.

Osmanly birmeňzeş we nagt zerurlyklary üçin üçünji kaime dolanşygyny Birinji jahan urşy ýyllarynda durmuşa geçirdi. Yzyndan yene halkyň üstüne gidildi – **iane-i jihadiýe** ady bilen mejbury kömek puly toplandy...

Mus-musuň mustapasyna geleliň:

• **BAŞ-BAŞDAKLYK ETMEZDEN**

Okuw programmalarynda osmanlynyň çöküsü diňe uruşlar bilen baglanyşdyrylyp, gürrüň berilýär. Ykdysady taryhçylyk okuw maksatnamalarynda ýok. Ykdysady taryh boýunça çeşmelerem ýok diýerlik derejede az ýurdumyzda...

Şol sebäpli hem kaimäniň ýykgynçylykly zarbasy hemiše ünsden düşürildi. Ýogsam bolmasa, osmanlynyň çöküş sebäbininiň başyny şu ykdysady maksatnama çekýär-ä!

Kaimäniň döreden boşlugu iň agyr ýitgilerden biridi, halkyň döwlete bolan ynamynyň ýok bolmagydy.

Kemalist respublikanyň ilkinji göreş ugurlaryndan biri-de, doly garaşsyz ykdysadyýeti kemala getirip, halkyň döwlete bolan ynamyny gazanmakdy. Muňa mysal hökmünde 1927-nji ýylда kaimäniň dolanşykdan galdyrylmagyny görkezip bolar.

Sürgündäki Nazym Hikmetiň döwlete kömek bolsun diýip, yüzüğini berjek bolmagynyň çuňňur manysy ýokmy? Bu sowaly bermegimiň sebäbi bar:

Erdoganyň-AKP-nyň ykdysady syýasatynyň jedeli edilsin, elbetde. Garşylyklaýyn pikir baýlyk ahwetin!

Ýöne käbirleriniň isleýäni şumatky häkimiýetde oturanlar gitse bolýar, döwlet çökse çökübersin!

Serediň: Ykdysady maksatnamasy oňmadyk her bir hökümet uzaga gitmeýär. Galyberse-de, häkimiýetler geldi-gecer zat, hemişelik durjak zat – halk...

Bir döwleti gurmak üçin müň ýyl gerek, ýykmak üçin bir sagat ýeterlik. Erdogan gitsin diýip döwleti çökertjek bolmaň! Bu gök asmanyň üstümize saýa salyp duran gümmezi çökse, hemmämiz aşağında galarys. Hiç kimiň aýlygynyň, girdeýjisiniň kesilmezligi ýa-da iň bolmanda yüzüğini bagış etmezligi we ş.m-ler üçin özümüzü salyhatly, sowukganly alyp barmaga borçludyrys.

Sosyal mediýada ýazuw-pozuw edip, döwlete we ýurda bolan ynamy ýok etmäliň.

Siziňki dogry hem bolsa, ykdysadyýeti dowamly ýamanlamagyň,

her ädimini ýaňsylamagyň, jemgyýetde ynamsyzlyk döretmegin kime peýdasy bar?

Munuň sebäbi günümüzde syýasatyň gönüden-göni garpyşma gurşawynda bolmagydyr... Diňe öz sferasynyň hakly tarapyndan ýoredilen ýüzleý çekişmeler adamy we jemgyýeti gödeklesdirýär. Ýogsa-da, baş-basdaklyk etmezden gürläp, ýazyp bolanokmy?

Dostoyewskiý şeýle ýazypdy:

«Sowukganlylyk täsirini ýitirende şeýtan kömege geler».

Soner YALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 15.06.2022 ý. Publisistika